

A pénzügyi szocializáció aspektusai (1.) - A zsebpénz - Pénzügyi Szemle folyóirat

2013. április 16. 7:30

A pénzügyi szocializáció aspektusai (1.) - A zsebpénz

Az, hogy milyen viszonyban leszünk a pénzzel felnőtt korunkban, belegrunk-e előnytelen hitelszerződésekbe, vagy épp tudunk-e takarékoskodni, nagyrészt a neveltetésünktől, a szüleinktől ellesett mintától függ. A pénzügyi magatartás kialakulásában az egyik legfontosabb tényező a zsebpénz, egész életünkre komoly hatással van például az, hogy mennyi zsebpénzt kaptunk gyermekkorunkban, mire költöttünk, és ha elfogyott a pénz, mennyire voltak engedékenyek a szüleink.

Zsótér Boglárka

A fiatalok körében végzett kutatások a fogyasztói szocializáció gyökereiből kiindulva mind úgy tekintenek a szocializáló ágensekre (szülőkre és kortársakra), mint a fogyasztói attitűdök és értékek átadóira.

Paul Webley és Ellen Nyhus egy 2012-es kutatási jelentésben a pénzügyi szocializáció négy különböző területét érintik: a szülők által adott zsebpénzt, a házimunkát (amelyért a gyerekek pénzt kapnak a szülőktől), a munkavállalást (amelyért másoktól kapnak pénzt), valamint a szülői tanácsot és támogatást. Vizsgálatuk eredménye szerint a szülői támogatásnak - azaz a kiadások és bevételek nyilvántartásának megtanítása és a megtakarításra való ösztönzés - befolyással van a fiatalok gazdasági orientációjára. Azok a fiatalok, akik kapnak ilyen jellegű támogatást a szüleiktől, jobban kontrollálják költségeiket, inkább preferálják a megtakarítást a pénzköltéssel szemben, jövőorientáltak, tudatosabbak és több a megtakarításuk. (1)

Pénzügyek terén is a szüleinktől tanulunk a legtöbbet

A pénzügyi szocializációs folyamatban a család tekinthető elsődleges szocializációs ágensnek azáltal, hogy a családban élő gyermekek megfigyelik szüleiket, részt vesznek a családi pénzügyekben és közvetlen instrukciókat kapnak a pénzkezelésre vonatkozóan (2). Webley és Nyhus szerint a családokban szerzett tapasztalat és az egyéni tapasztalat sokkal fontosabb meghatározója a pénzügyi szocializációnak, mint a társadalmi osztály vagy a jövedelmi korlátok (3).

Mary Beth Pinto és munkatársai 1170 főiskolai hallgatót kérdeztek meg és válaszaik elemzése után azt a megállapítást tették, hogy a szülőktől érkező információ mennyisége negatívan korrelál a hitelkártya tartozás összegével. Tehát annak a hallgatónak, akinek több információt nyújtanak a szülei a hitelkártyával és a személyes pénzügyekkel kapcsolatban, annak kisebb a hiteltartozása. Eredményeik egyértelműen alátámasztották, hogy a szülők hatása a legjelentősebb ezen a területen, nem pedig a média, az iskola és a kortársak hatása (4). A szülők szerepe tehát nem kérdéses a pénzügyi magatartást tekintetében, de vajon milyen aspektusai vannak ennek a befolyásnak?

Szerepük a pénzügyi szocializációs folyamatban többrétű, a következő elemeket foglalja magában:

- zsebpénz adása,
- elvárások megfogalmazása,
- engedékenység,
- magatartásminták modellezése,
- kommunikáció a pénzügyekről.

Zsebpénz: mennyit, mikor, hogyan?

Kutatások igazolják, hogy a korai gazdasági tapasztalatok kialakulásában a szülők zsebpénzről alkotott elképzelése fontos szerepet játszik, és ezen ideológiák alkalmazása a nevelési gyakorlatban szoros együttjárást mutat a gyerekek pénzköltési szokásaival (5). Ennek a kapcsolatnak a megléte rámutat arra, hogy a fiatalok zsebpénz használati szokása markáns elemét képezi a fogyasztói szocializációjának. A zsebpénz a gyermekek vásárlóerejének egyik forrása, ami segíti őket a fogyasztói magatartásminták elsajátításában. Ettől függetlenül a zsebpénz, mint az egyik pénzügyi szocializációt befolyásoló jelenség, szerepe vitatott. A zsebpénz egyrészt lehet a szülő és gyerek közötti bizalom megerősítője, így előidézve a hatékonyabb pénzügyi szocializációt (6).

De vannak más vélemények is, amelyek szerint a zsebpénz és a megtakarítás mértéke között nincs összefüggés, tehát nem idéz elő hatékonyabb pénzügyi magatartást, sőt a zsebpénz a gyerekek szemében a munka értékét csökkenti (7). A kutatások ellentmondása, a zsebpénz mellett és ellen szóló érvek összegzése alapján azt mondhatjuk, hogy nem maga a zsebpénz illetve anyagi támogatás számít, hanem a családi kontextus, amiben a gyerek a zsebpénzt vagy a támogatást kapja (8). A már említett páros, Paul Webley és Ellen Nyhus eredményei is alátámasztják ezt a nézetet, hiszen azt mondják, a megfelelő tapasztalat és támasz biztosítása a gyermekek számára fontosabb, mint maga a zsebpénz (9).

A gyermekek egyre nagyobb arányban kapnak zsebpénzt szüleiktől: míg az idősebbek (60 év fölöttiek) 19%-a kapott zsebpénzt gyermekkorában, addig a 16-30 évesek 67%-a kapott (10). Magyarországon a középiskolások legfontosabb pénzforrása a zsebpénz, az ajándékba kapott pénz, és a munkából származó pénz (11). Számszerű adat az Ipsos 2008-as felméréséből áll rendelkezésünkre, mely szerint a 8-14 évesek havonta átlagosan 3300 forintot kapnak. Hasonlóan a zsebpénzt kapók arányához, nőtt azoknak az aránya is, akik a házi munkáért pénzt kapnak, valamint azoké is, akik már serdülő korukban munkát vállalnak.

Zsebpénz és a szülői engedékenység

Említést kell tennünk a szülői elvárásokról is, amely többféle formában is testet ölthet. Az egyik ilyen, hogy a szülő mit gondol arról, a gyermekének mikortól kellene zsebpénzt kapnia, továbbá abban is, hogy milyen feltételeket szab a gyermekkel szemben. Egyre gyakoribb ugyanis, hogy például házi munka elvégzéséért cserébe adnak a szülők pénzt a gyermekeknek. Általában a szülők 8 éves kor körül várják el a gyermeküktől, hogy tudja kezelni zsebpénzét, ugyanakkor a családi pénzügyek kezelésébe (például a jövedelmek, a biztosítások, pénzügyi döntések) való bevonásra csupán 15-17 éves kortól tartják érettnak a gyermeket (12). A fejlődéslélektani kutatásokból tudjuk, hogy a zsebpénz valódi tartalmának megértéséhez a gyermekeknek el kell érniük egy bizonyos fejlettségi szintet. Ezt a szintet 8 éves koruk körül érik el, amikor is tisztában lesznek a pénz fogalmával és jelentésével (13). Saját kutatási tapasztalatom azonban arra enged következtetni, hogy még a középiskolás korosztály körében is nehezen megfogható a pénz fogalma, sokkal inkább konkrétumokhoz kell kötni, ha pénzt érintő témákról beszélgetünk velük.

A szülők szerepére és nézeteire visszatérve, az elvárások mellett azonban a következetesség és az engedékenység kérdése is felmerülhet. Amennyiben a szülő nem következetes a zsebpénzekkel kapcsolatban, úgy nem biztos, hogy ezzel a módszerrel elérheti valódi nevelési céljait. Adrian Furnham bevonta a fiatalokat érintő kutatásába a szülők engedékenységét is, mint változót. A válaszadókat arról kérdezte, adnának-e több pénzt a szülei, ha elfogyna a zsebpénze. Az angliai

mintában a válaszadók 80%-a erre a kérdésre nemleges választ adott, ami azt jelenti, hogy a szülők többsége következetesen alkalmazza a zsebpénzt pénzügyi nevelési célokra (14). Egy hazai kutatásban a középiskolások válaszaiban ez az arány kisebb, körülbelül 70%-os (15). A hazai eredmények azt is tükrözik, hogy a szülői engedékenység összefügg a felelőtlen vásárlással, és negatívan befolyásolja a fiatalok pénzügyileg tudatos magatartását és megtakarításaiknak mértékét.

A pénzügyi magatartás kialakulásában a szülők szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ez a befolyás azonban nagyon összetett, ami azt jelenti, hogy sok tényező mentén formálódik. Az egyik ilyen tényező a zsebpénz, amely örök vitatéma a tudományos szinten és a hétköznapiakban is. Nincsen egyetlen jó megoldás, inkább azt mondhatjuk, hogy pusztán a zsebpénz nem elegendő a pénzügyi magatartás alakításához. Szükség van egy olyan következetes szülői magatartásra is, amely tágabb értelemben támogató családi környezetben valósul meg.

Jegyzetek:

- (1) Webley, P. & Nyhus, E. (2012). Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Letöltve: <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf> Letöltés ideje: 2012. július 24.
- (2) Pinto, M. B., Parente, D. H. & Mansfield, P. M. (2005). Information learned from socialization agents: Its relationship to credit card use. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 33 (4). pp. 357-367
- (3) Webley, P. & Nyhus, E. (2012). Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Letöltve: <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf> Letöltés ideje: 2012. július 24.
- (4) Pinto, M. B., Parente, D. H. & Mansfield, P. M. (2005). Information learned from socialization agents: Its relationship to credit card use. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 33 (4). pp. 357-367
- (5) Kirkcaldy, B., Furnham, A., & Martin, T. (2003). Parental attitudes towards pocket money, trait competitiveness and occupational stress. *Journal of Managerial Psychology*, 18, pp. 305-323.
- (6) Webley, P. & Nyhus, E. (2012). Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Letöltve: <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf> Letöltés ideje: 2012. július 24.
- (7) Mortimer, J., Dennehy, K., Lee, C., & Finch, M. (1994). Economic socialization in the American family: The prevalence, distribution and consequences of allowance arrangements. *Family Relations*, 43, pp. 23-29.
- (8) Beutler, I., & Dickson, L. (2008). Consumer economic socialization. In J.J. Xiao (Ed.), *Handbook of consumer finance research* (pp. 83-103). New York: Springer.
- (9) Webley, P. & Nyhus, E. (2012). Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Letöltve: <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf> Letöltés ideje: 2012. július 24.
- (10) Webley, P. & Nyhus, E. (2012). Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Letöltve:

<http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf> Letöltés ideje: 2012. július 24.

(11) Kovács, Péter - Kosztopulosz Andreász - Révész Balázs - Kiss Gábor Dávid - Székelyhidi Katalin -Tulkán Tímea - Árva-Tóth Adrienn (2011): Középiskolások pénzügyi kultúrájának felmérése - Összefoglaló tanulmány, az Econventio Közhasznú Egyesület és a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar kutatócsoportja által végzett felmérés eredményei. Letöltve: <http://econventio.hu/#letoltheto-dokumentumok/penzugyi-kultura-felmeres-2011-tanulmany>, Letöltés ideje: 2012. július 27.

(12) Danes, S. (1994). Parental perception of children's financial socialization. *Financial Counseling and Planning*, 5, pp. 127-149.

(13) Harrah, J., Friedman, M. (1990): Economic socialization in children in a midwestern American community. *Journal of Economic Psychology* 11 (4), pp. 495-513.

(14) Furnham, A. (1999). The saving and spending habits of young people. *Journal of Economic Psychology*, 20, pp. 677-697.

(15) Bauer, A., Zsótér, B., Mitev, A., Nagy, P., & Varga, Zs. (2012). Money attitudes and financial behaviour of young adults in an emerging market: First results. EMAC Regional Conference, Belgrade, 2012. szeptember 12-14.

...

Zsótér Boglárka a Budapesti Corvinus Egyetem Marketing és Média Intézetének PhD-hallgatója. A szerző a Pénzügyi Szemle [PhD-pályázatán](#) a "[Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink](#)" című, Nagy Péter PhD-hallgatóval közösen jegyzett tanulmányával második helyezést ért el.